

# ՏԱՆԴԻԷ

ԱՍՏՈՒԱՅԱԳԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

(Շար. տես էջ 560, 1899)

## ՀԻՆԳԻՆՈՐԴ ԵՐԴ

ԵՐԿՐՈՐԻ ՊԱՐՈՒՆԱԿ. ԲՂԱՍԻՈՂՔ

ՄԻՆՈՎՍ, ՀԵՏՏԱՍԵՐ ՄԵՂԱՌՈՐԿ.

ՅԲԱՆԶԵՍԳԱ ՏԱ ՌԻՄԻՆԻ

Փոլիթանք ծանուցամբում, որ այսուհետև, այս երգէն սկսած ճամդէն պիտի թարգմանուի ըմազրիմ չափովը, որ է 4-4-3, ըմազրիմ աւելի ծնշը, և թարգմանութեան աւելի կորով ու ծանրութիւն մը տալու համար: Փոլիթանք մասն ըսելով, միաժամ ընդ միշտ, որ ծանօթութիւնները ընդհանրապէս համուած են Սքարդանիքի մորգայոմ (1896) հրատարակութեան, որու մէջ ամփոփուած են ճամդէի բոլոր մեկնիչներուն վկայութիւնները, որոնցմէ մեզի ամենաթեւիշ երեւցածները միայն կը թարգմանենք: Սոյն հրատարակութեան զատ ունիմք Յոյմ շնդի մակին երկնատոր Enciclopedia dantesca արամւելի գործը, որ մեզի մեծ օգուտ կ'ընծանէ յատուկ ամուսնց, բարեբու կերպ կերպ առումներու մասին, և այլմ, և այլմ:

ՅԲԱՆԶԵՍԳԱ

**ԱՅՍՊԷՍ** նախկին պարունակէն ինչայ վար երկրորդին մէջ, որ որչափ նեղ<sup>1</sup> միջոցով, Անքան վընտք ճոխ<sup>2</sup> որ ճիւղեր կը կորզեն:

1. Նեղ. Տանգէի դոխերը բոլորէն անդնդաւար լինէ՞ մըն է, որ միշտ նեղանում<sup>3</sup> մինչև երկրի կեդրոնը կը հասնի:

2. Միևնու. դիցարանական թագաւոր Կրեւէի. հմտ. Հոմ. Իլ. ԺԳ, 450. ԺԻ, 322: Ողիւ. ԺԱ, 321 և այլն: Հեթոդ. Գ, 122. Է, 170: Թուկ. Ա, 4. 8: Վիրգ. Էնիադ. 2, 432: Մինովս<sup>4</sup> խորհրդանշան է գիտակցութեան:

3. Բնայնուն յայնուն. կը խառնողանին իրենց բոլոր մեղքերը: — Կը լսեն իրենց վճիռը Մինովսէն, և ապա վար կը զլորանին իրենց նշանակաւած պարունակին մէջ, Մինովսի հրամանները կատարող ուրիշ դեւերէն:

4. Մտաւհիւս. Առկառ ձգած ըլլալով Մինովսի իր սարսափելի պաշտօնը, հոս չէ այլ եւս նշանակ գիտակցութեան, այլ սոսկ դեւ մը, որ նախանձաւ (միւս դեւերուն նման) իր թագաւորութեան, չուզեր որ ուրիշ ոք<sup>5</sup> հոն մտնէ կամ պտտուի, եթէ չէ առաջնորդուած դեւերէն և անոնք ծառայութեան մէջ:

Սարսափելին Մինովս<sup>6</sup> սկսայ կըրճտելով՝ Կեցած մուտքին քով յանցանքները քննէ, Դատի, զըրկէ իւր պատուածոց համեմատ: Այսինքն է, երբ զայ շարածին մի հոգի Անոր առջև, բոլոր մեղքերն յայտնելու, Կը տեսնէ այն մեղաց անվրէպ դատաւորն, Թէ դոխերին մէջ որն է անոր պատշաճ տեղն. Կը պատէ պոչն իրեն շուրջն այնչափ անգամ, Որքան կ'ուզէ որ աստիճան վար երթայ: Անոր առջևը միշտ կեցած են շատեր.

Մէկիկ մէկիկ կարգաւ կ'երթան դատաւելու, Յետ լսեմուն, լընշուն<sup>3</sup> վար կը մըղուին: «Ո՛վ որ եկած ես ցաւերու հիւրանոցն», Ըսաւ Մինովս ինծի երրորդ դիւ եւսաւ, Իր ահաւոր պաշտօնն առկառ ձըգելով, «Նայէ՛ թ' ինչպէս մըտնես, որու վընտաւհս<sup>4</sup>, Զըլլայ թէ զքեզ խարէ մուտքին լայնութիւն», Եւ առաջնորդս անոր. «Է՛ր դուն ալ մընշուս, Ճակատագրէն ուղուած ուղին մ'արգիլեր.

Այապէս կ'ուզուի հոն<sup>5</sup> ուր կըրնայ մարդ ընել ինչ որ ուզէ, աւելի բան մի՛ Հարցներ»: Արդ կը սկսին ցաւոց գոչիւնը վընտաղի ինծի հասնիլ. եկած հասած եմ հոն տեղ<sup>6</sup>:

Ուր Հառաչներ, որոցը ցընցեն դիւ գոյժեր. Եկայ Հասայ հոն<sup>7</sup> ուր լընէ<sup>5</sup> ամէն լոյս.

Որ մընշէն մըրըկտ Ժովու մը նըման Երբոր ծեծուի Հակառակորդ հովերէ:

Դրժոխային մըրըկին որ բնաւ չի դադրիր<sup>8</sup>, Մոեգնութեամբն իրեն<sup>9</sup> վարէ հոգիներն, Տանիէ գերեմը շըլըլըրելով, բաղխելով:

Տ. 25-45: Բոլջախոնք ընդհանրապէս: Բղջախոնք ըլլան անոնք որ բաւուն Հնչտախաութեամբ մեղանշած են, ըլլան անոնք որ սկարութեամբ կամ անկարգ սիրով մեղանշած են, յափշտակուած են՝ աղջմուսղ խաւարներու մէջ՝ շարունակաբար հոլովուելով կատաղի հովէ մը և կու լսն դառնապէս թաւարը՝ պատակեր և իմացականութեան միջնաւուն, որ յառաջ կու գայ կըքերէն, կատաղի հովը կը պատակեր մըրըկին ու կատաղութիւնը կըքերէն և յողջող իշգնուին, որք կը յուզեն և կը ձգեն մարմնասէր մեղաւորները. դառնաղէտ արտասուքը ամենայնորդ բաղատարութիւնն է տարփածուաց. հմտ. Վիրգ. Էնիադ. 2, 444:

5. Կը լսէ. զուրկ է, հմտ. Դժ. Գ. 151: Այս բարը որ գործածէ թերեւս ակնարկելու համար՝ Թէ հոն չի լսուիր Գունտերու նուազաւոր ներդաշնակութիւնը. հմտ. Դժ. Ա. 60: 6. Ձի դադիր. հմտ. տ. 96. կամ բաղ

Երբոր ճեղքուած ժայռին<sup>7</sup> առկա կը հասնին,  
Հոն հեծեծանք, ճիւղեր, ողբոց կառաչուն,  
Հոն նըզովն աստուածային զօրութիւնն:  
Տեղեկացայ որ այսպիսի տանջմանց  
Դատապարտուած են մարմնասէր մեղաւորք  
Որ կ'ընին զբանք ցանկութեանց իրատակ:  
Եւ զերդ սարեակք քըլուն իրենց թեւերէն  
Չըմեռ ատեն ըստուար ու լի տարմերով,  
Այսպէս և այն մըրբրկէն չար հոգիներն:  
Ասկէ, անկէ, վարէն, վերէն կը վարէ,  
Յուսան նըլոյլ մ'անգամ զիրենք չի սփոփեր  
Որ հանգըտեան և ոչ նըւազ նեղութեան:  
Եւ ինչպէս կուտնէ թըլուն կ'երթան կոչելով  
Չեւացնելով ոգին մէջ չդի մը երկայն,  
Այսպէս տեսայ ես ըստուերներ հառաչուն.  
Որ կու գային քըլուած՝ յիշուած մըրբրկէն:  
«Ո՞վ են, ըսի, վարժապետ, այդ մարդիկներ,  
Չոր խաւարչուտ այերն այնքան կը պատէ?»:

Կ'ուզէ որ յաւիտեանկան է, ունենալով հան-  
գերձ երբեմն երբեմն փութը հանգիտ մը, կամ  
նոյնիս լանջը 96րդ տողին մէջ, բացառութիւն  
մ'է չնորհուած ի պատիւ Տանդէի:

7. Ճեղքուած ժայռ. ժայռին ճեղքուած Բրիտ-  
տոսի մահուան ատեն պատահած երկրաշար-  
ժէն յառաջ եկած է (Հմմտ. Դժ. ԹԱ. 31-45.  
ԻԱ. 112 և այլն), ուրիշ երկու քերականներ  
կոչանք 1 իմպիւնիս բշլպիւնիս երբեք պարտեանկ  
իջնել: Արդ՝ երբ հոգիները մըրբկէն քըլնելով  
այն աւերակին առկա կը հասնին, ցաւերնին  
կը շատնայ, յուսահատներու պէս կը հայ-  
հոյնին, մաքերնին դալով Բրիտտոսի մահուան  
բարիքները, զոր ընդունած են ուրիշ, շատեր:

8. 42-46. Բղջախոնք՝ որ մեղանկեցին ան-  
կարգ հետախառութեամբ, կամ՝ Շամիրամի  
խումը: Ինչպէս յայտնի կը տեսնուի 85րդ  
տողէն, Քերթողը կը քնէ հոս ալ՝ ինչպէս ու-  
րիշ տեղեր իր գծովքին մէջ՝ դատապարտուած  
ներք խուճի խուճի, սեղաց ծանրութեան հա-  
մմտաւ: Հոս երկու խուճիք կան. առաջինոյն  
չլուրի՝ որ ցած վաւաչուտութեամբ մեղանշե-  
ցին՝ կեցած է Շամիրամ. երկրորդին՝ զուճի՝  
որ սիրոյ համար մեղանշեցին, կեցած է ազ-  
նուական և չուսու Դիդէն: Վերջիւնիս կը յիշէ  
յականէ յանուանէ երկուքն ալ և ուրիշ հին  
բղջախոնքներ:

8. Մոռցան. Բարեւոնի Սուլդանը յեղիպտոս:

9. Կիչիսէ. հիմար, այնքան է 1500ին:  
10. Միսար. Դիդէ, հմմտ. Վիթր. Էնիակ:  
Ա և Դ. Արք. Ը, 9. Թ. 97: Սպաննեց. հմմտ.  
Քաս. ԺԴ. 64, 153. ԺԵ. 107. ԺԶ. 12. Ի. 90,  
141. ԼԳ. 44. Արք. ԺԵ. 32:

11. Դրժեղով. խոստացած էր հաւատարիմ  
մնալ Աբէգոսի՝ իր ամուսնոյն, նաեւ անոր մա-

«Աւրինն անոնց՝ որոնց վրայօք կ'ուզեա դուն  
Տեղեկութիւն, ըսաւ ինծի այն ատեն,  
Բազմաբեգու ազգաց եղաւ կայսրուհի:  
Հնշտախտութեան այնպէս տըւա ինքզինքն,  
Որ իր հանդէս իրեւն օրէնք հըղակեց,  
Որ իւր շուայտոտ վարքը մընայ անպարտաւ:  
Շամիրամն է, որու մասին կը կարդանք,  
Թէ Նինոսի յաղորդ եղաւ, նոյնպէս կին,  
Տիրեց երկրին՝ որուն Սուլդանը<sup>8</sup> կ'իշխէ՞<sup>9</sup>:  
Միւսը<sup>10</sup> սիրոյ համար ինքզինքն ըսպաննեց,  
Սիքէոսի աճիւններուն զըրժելով<sup>11</sup>,  
Յետոյ կու գայ կղէպապարան<sup>12</sup> վաւաչուտ.  
Տէն Հեղինէն<sup>13</sup>, ոյր համար այնքան զըմէ  
Որեր անցան. տես և ըզմեծն Աբիլէս,  
Որ ի սիրոյ յաղթելով մեռաւ հուսկ<sup>14</sup>:  
Տես և Պարիս<sup>15</sup>, Տրեստան<sup>16</sup>). յետոյ ցուցուց  
Մատով ուրիշ հազարաւոր ըստուերներ, (ինձ  
Չորսն բոլոր սէրն հեռացուց մեր կենանքէն:

Հուլենն ետքը և յետոյ սիրահարեցաւ Է-  
նիպին, և յուստաբըլլալով ինքզինքն սպան-  
նեց:

12. Կղէպապարա. հռչակաւոր Թագուհի Ե-  
գիպտոսի, որ նախ Յուլիոս Կեսարու և ապա  
Անտոնիոսի կին եղաւ. հմմտ. Մոնետ. Օգոստ.  
17. Կիլի. առ Աստ. 14, 20, 2:

13. Հեղինէն՝ կին Մենեւաւոսի՝ արքային  
Սպարտայի, որ առեւանգուելով ի Պարթեւ,  
պատճառ եղաւ որովական մարտին. հմմտ.  
Հերոդ. Բ, 112. Հով. ԻՂ. Գ. 40 և այլն. 156.  
և այլն. 171 և այլն. 426: Որիս. Դ. 260, և  
այլն. Վիրգ. Էնիակ. 2, 317. և այլն:

14. Հուսկ. Աբիլէս՝ անյաղթելին ի մարտ  
սիրահարուելով Պուսիենայի (հմմտ. Դժ. Լ,  
17), ամուսնանալու ատեն սպաննուեցաւ. հմմտ.  
Վիրգ. Էնիակ. 2:

15. Պարիս. երկրորդ որդի Պրիամու, որ  
առեւանգեց զՀեղինէն:

16. Տրեստան. առաջա Ռուբըշի սեղանոյն  
(Tavola rotonda), տարիածու Իսաղպայի, կնոջ  
Կոռնոպալիոյ Մարկոս Թագաւորին՝ որմէ սպան-  
նուեցաւ:

Տ. 73-142. Բղջախոնք՝ որ մեղանկեցին  
սիրահարութեամբ, կամ՝ Իիդէի խումը:  
Ինքզինքը գտնելով Քերթողը, երկու հոգի կը  
տեսնէ, որոնք իր ուշադրութիւնը կը դրասեն,  
նախ՝ որ միացած են իրարու հետ, և երկրորդ՝  
որ ուրիշներն աւելի երազութեամբ կը շար-  
ժին: Կը փափաքէ խօսիլ ասոնց հետ, և Վեր-  
ջիւնիս կերպը կը ցուցնէ անոր: Կը թախանձէ  
զանոնք զիրենք զօրով սիրոյն համար: Անմի-  
ջապէս կու գան, և կը յայտնեն իրենք զիրենք  
պատրաստ՝ լռելու և խօսելու: Այդ երկուքն են՝  
Ֆրանչէսկոս տա Ռիմինի և Պոլոյո Մաւադէսոս:

Երբ լրսեցի վարժապետէս մի առ մի  
Հին կիներու և ասպետաց անուններն,  
Սիրտս յուզուեցաւ և մարելու պէս եղայ:  
«Քերթող, ըսի, պիտի հաճութեամբ խօսէի  
Այն երկուքին վրայ՝ որ կ'երթնան միասին»<sup>17</sup>,  
Եւ հովին մէջ կը թռչին այնքան թեթեւ<sup>18</sup>:  
Եւ նա ինծի. «Պիտի տեսնես երբ հասնին  
Մեզ աւելի մօտ, այն տունն աղաչէ  
Զիրենք վարող սիրոյն համար, և կու գան»:  
Հապիւ թէ հովն ուղղեց զանոնք դէպ ի մեզ,  
Զըգեցի ձայնս. «Ո՛վ շուռառակն հոգիներ,  
Խէկէք խօսիլ մեզ հետ, արգելք<sup>19</sup> թէ չըկայ»:  
Զորդ<sup>20</sup> աղանձիք երբ բնագործուն կանչուին,  
Ոգին մէջէն՝ բաց և ամուր թռեկոով  
Կը դիմեն քաղցր բոյնը, սապէս տենչեն  
Բերուած ելան անոնք խօսմբէն Դիդէի,  
Ու մեզ եկան դժժնէ օգէն անցնելով:  
Սիրայ գոչիւնս այնքան ազդեց անոնց վրայ:

Իւր տաղը և հրապուրելը: Յրանչեպա կը  
պատմէ իր ապօրինաւոր տարփանաց և ողբեր-  
գական մահուան խղճալի պատմութիւնը: Ա-  
ստղին հոգին է որ կը խօսի Տանդէի հետ:  
Լսելով նոյն սրտաճմլիկ պատմութիւնը, կա-  
րեկցութեան կը մարի քերթողը և մեռելի պէս  
կ'իյնայ:

17. Միտսիմ. հովն զլուծած հոգիները Բ-  
րեւ ընկեր չեն երթար, այլ կը հետեւին մերկին  
բռնութեան. մերթ իրարու վրայ, ինչպէս ամպ  
ամպ վրայ, մերթ բաժնուած և ջրուռացող հոգին  
մէջ՝ հոսողէն օգին մէջ նետուած ցորենի պէս,  
մերթ մէկ մէկու ետեւ. երկու հօգի մայն ի-  
րարմէ չեն բաժնուիր, կարծես զօգուած իրա-  
րու հետ՝ անտեսանելի կապով մը: Եզական  
դէպքը իրեն կը ձգէ քերթողին ուշը:

18. Թեթեւ. ոչ մի բնագործութեան չըրին Բ-  
րենց կրից թափոյն, որով և չեն կարող ընդ-  
դիմանալ հովին բռնութեան:

19. Արգելք. եթէ Աստուած թոյլ կու տայ:

20. Զորդ. հմմտ. վիրգ. Խնկակ. Ե, 213  
և այլն. — Աղանի. Նանակ անկեղծութեան.  
հմմտ. Ս. Մատթ. Ժ, 16, առաքնութեան  
զոր կը գործածէ Յրանչեպա իր պատմութեան  
մէջ, բայց իր կենսաց մէջ չգործածեց, մասնե-  
լով ամուսինն ու ներք ինքը, հարս ու մայր  
ԸԱՄԱՐԻ:

21. Բարեկամ. մեղի. եթէ Աստուծոյ շնոր-  
հաց մէջ ԸԱՄԱՐԻներ Պիտի ուղղի աղօթել, բայց  
դիմել որ Աստուած չի լսեր:

22. Կը լռէ. տես Ժան, 8:

23. Երկիրն. Հաւանեան:

24. Լոյս տեսայ. զուտոր Կուխայ Արտաքերին  
կամ Երէցիւն Պոլենտիոյ (Polenta), տե՛ր  
Հաւանչեպի, որ մահու 25 յունուար 1510ին:

«Ո՛վ շնորհալի և բարեխիտ էակ դու,  
Որ մութ օդին մէջ այցելել կու գաս մեզ,  
Մեզ՝ որ աշխարհը ներկեցինք արիւնով:  
Տիեզերաց արքայն թէ լլար բարեկամ<sup>21</sup>,  
Քեզ պիտի մենք խաղաղ օրեր մաղթէինք,  
Զի զըթացիր մեր ահաւոր պատժին վրայ:  
Ինչ բանի վրայ լրսել, խօսիլ որ ուզես,  
Պիտի լրսենք, պիտի խօսինք մենք ձեզի,  
Քանի որ հովն այլ ինչպէս արդ՝ կը լրտէ<sup>22</sup>,  
Կը զըտուրի երկիրն<sup>23</sup> ուր ես լոյս տեսայ<sup>24</sup>  
Ծովուն այն կողմն<sup>25</sup> ուր իր թափի Պադոս գետ,  
Հանգարտելու համար հետ իր ճիւղերուն:  
Մերն՝ որ ազնիւ<sup>26</sup> սիրաւ փութով կը վառէ,  
Սըրարեցուց զասի<sup>27</sup> չընեաղ իմ մարմնոյս՝  
Զոր խըցեցին, և դեռ զիս կերպը<sup>28</sup> խոցէ:  
Մերն՝ որ սիրել պարագ կը դընէ<sup>29</sup> սիրուողին,  
Այնպէս ասոր սիրովը զիս գինովցուց,  
Որ դեռ զիս չի թողոր՝ ինչպէս կը տեսնես:

Յրանչեպայի ծննդեան տարին անճանօթ է:  
1273ին հարսնացաւ ձիանչիողդոյ Մալադէս-  
դային, որուն համար կ'ըսեն թէ աղեղ ու կաղ  
էր, բայց շատ քաղ: Այս ամուսնութենէն  
Յրանչեպա աղջիկ մը ունեցաւ Գոնգորտիս  
անուամբ: Կ'ըսուի թէ Յրանչեպա խաբուած  
ըլլայ, կարծելով որ Պոդոսին՝ ձիանչիողդոյի  
եղբորը կը հարսնանայ, մինչդեռ հարսանեաց  
յալ՝որդ օրը կը տեսնէ որ ձիանչիողդոյի հարս  
է գնացեր: Հաւանական չ'երեւիր, վասն զի ար-  
դէն իսկ 1269ին, Պոդոս ամուսնացած էր և  
հայր երկու որդեաց: Յրանչեպա հորաքոյր էր  
Պոդենտիացի Կուխայ Նովէլլոյին, որուն քով  
անցուց Տանդէի և Հաւանչեպ իր կենաց վեր-  
ջին օրերը:

25. Այն կողմն. Գերթողին օրերը՝ Հաւանչե-  
պ Ժովէ երեք քերթողը հետեւ էր. քաղաքին  
քովէն կ'անցնէր Բատորիոյ գետը, ու պա-  
րիսպնեման մէջէն կ'անցնէր Բատորիոն, եր-  
կու առաջներ Պադոս (Փոյ) գետին. մտալի  
դրացի էր և Բրիմարոյի Պադուը (Po di Pri-  
maro):

26. Աղմու. Պոդոս ամուսին և հայր էր,  
Յրանչեպա՞ կ'ին և մայր. երկուքն ալ բաւա-  
կան տարեց — և ազնիւն սիրոյ?

27. Չապի. Պոդոս Մալադէոս, եղբայր  
ձիանչիողդոյի, ծնած 1250ին, խիստ գեղեցիկ  
և բարեկազմ. յարմար աւելի անդործութեան  
քան այլախառութեան:

28. Կերպը. մասնուած ամուսինը յանկար-  
ծակի ըրելով երկու շնացողները խղիւղեղեց  
զանոնք, որով ժամանակ չունեցան ապախա-  
րելու, և յանկարծակի սպաննուելով՝ մեռան  
մահացու մեղաց մէջ, մինչդեռ ընդհակառակն  
Պոլենցցա՝ ապախարելու ժամանակ ունեցաւ:

Սէրն՝ երկուքնիս ըզմեզ ըրաւ մահակից<sup>30</sup>,  
 Կայսերի խորշն<sup>31</sup> ըսպասէ զմեզ զրաւողին<sup>32</sup> :  
 Անոնք<sup>33</sup> մեզի զըրուցեցին այս խօսքեր :  
 Զոր լըսելով այն վըշտահար ստուերներէն,  
 Հակատս ի կախ<sup>34</sup> կեցայ մինչեւ որ քերթողն  
 Դարձաւ ըսաւ ինծի, թէ « Ի՞նչ կը խորհիս » :  
 Երբ<sup>35</sup> պատասխան տուի սկըսայ. « Ո՛հ, եղբւկ,  
 Ո՛րչափ քաղցրիկ մըտածումներ ու իղձեր  
 Աղետաւոր քայլին<sup>36</sup> զատնք հասուցին » :  
 Ու գտնուելով յետոյ անոնց՝ խօսեցայ.  
 Ըսկըսայ. « Ո՛վ Ֆրանչէսգա, քու տանկանքներ  
 Զիս կը շարժեն կարեկցութեան ու լացի :  
 Բայց ըսէ՛<sup>37</sup>, այն քաղցր շեծութեանց ժամանակ  
 Ի՞նչ նըշնուով և ի՞նչպէս թոյլ տըլաւ սէր :  
 Հանչնալ ձեզի ձեր վարանոտ<sup>38</sup> տարփանք-  
 Էւ նա ինծի. « Յաւ մը չըկալ մեծագոյն, (ներ) » :  
 Երջանկութեան քան թէ ժամըը յիշել  
 Աղետաւոր մէջ, և զայս գիտէ ուսուցիչդ :  
 Բայց թէ այդքան կը փափաքիս իմանալ  
 Ըսկըզբնական արմատը մեր տարփանաց,  
 Պիտ՝ ընեմ ինչպէս մէկ մ'որ լայ և ըսէ :

Հ.մ. Սիր. Թ. 32, և այլն : Բնական է ուրեմն,  
 որ այն նշանակը՝ որով իր գեղեցիկ մարմինը  
 իրմէ խլեցին, զինքը վշտացընէ : Երկու սիրա-  
 հարներու ողբերգական մահը տեղի ունեցաւ  
 ընդ մէջ 1285ին և 1289ին :

29. Պարտք կը դնե՛. արգեօք անձնական  
 փորձով կը խօսի հոռ Տանդէ : Առած մը՝ որ  
 միշտ ճիշդ չէ, վասն զի կան շատ սիրահարներ՝  
 որ փոխադարձ չեն սիրուիր :

30. Մահակից. ոպանուեցան միասին, մի  
 և նոյն ժամանակի և տեղւոյ մէջ, մի և նոյն  
 կերպով :

31. Կայսերի խորշն. եղբայրասպաններու պա-  
 րունակն, Դթ. 13 :

32. Զրաւողին. խաբուած ամուսնոյն՝ ձիան-  
 չխորդոյին :

33. Անոնք. Ֆրանչէսգա կը խօսի նաեւ Պո-  
 շտին կողմանէ :

34. Հակատս ի կախ. կարեկցութենէն :

35. Երբ. չի կրնար անմիջապէս պատաս-  
 խանել. և երբ կը պատասխանէ, խօսքը Վեր-  
 գիւրտին չ'ուղղեր, այլ կը խօսի ինքն իրեն  
 իբրեւ զառանցանաց մէջ :

36. Քայլ. բունական մահ և յաւիտենական  
 զատարարութիւն :

37. Րու. Ֆրանչէսգա իր պատմութեան մէջ  
 բաց մը թողած է՝ իր սիրահարուելուն և մա-  
 հուան միջեւ ամբողջ պատմութիւն մը կայ :  
 Տանդէ կը փափաքէ զիսնալ թէ ինչպէս երկու  
 շնացեալները տագը և նու կըցան իրարու միաքն  
 հասկընալ :

Ըջրօտներ չամար մի որ կարգայինք  
 Լանսըլլին<sup>39</sup> տարփանքներուն պատմութիւնն  
 Միայն էինք, անխէթ՝ առանց կասկածի :  
 Շատ հեղ զըրդեց մեր աչերն այն ընթերցուած  
 Իրար նայիլ տըգոտ, ու զմեզ շիկնեցուց,  
 Բայց մեզ յաղթողը եղաւ կէտ մը ժիայն :  
 Երբ կարգացինք որ տարփածուն խանդակաթ  
 Իր սիրուհոյն անուշ ժպիտն է պագեր,  
 Սա՛ որ ինծմէ չըբաժնուի պիտի բնաւ :  
 Պագեւ բերան բոլորովին դող ելած :  
 Գիրքն ու գրողը եղան մեր կայէհոն<sup>40</sup> :  
 Նոյն օրն այլ ետ չըկարդացինք այն զըբէնն :  
 Հոգիներէն մին մինչդեռ զայս կը խօսէր,  
 Միտը կու յար աշնպէս ստոտիկ՝ որ գութէս  
 Նըւաղեցայ՝ իրբեւ մեռած ըլլայի,  
 Էւ ինկայ՝<sup>41</sup> վար ինչպէս կ'իյնայ մեռած գին :

142

Շարայարեղի Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻՎԱՆ

38. Մարմնոտ. տարակուսանքի մէջ էին,  
 վասն զի գեա իրարու չէին հաղորդած իրենց  
 տարփանքները :

39. Լանսըլլ, Լանչիլոտդոյ (Lancelot, Lan-  
 cilotto) զիւցաղն Բուրոյի Սեղանին վէպերուն,  
 որ սիրահարուեցաւ ձինեւրա թագուհւոյն :

40. Կայէհոն. Կալէոտդոյ (Gallébrout, Gal-  
 leotto) Լանչիլոտդոյի վէպին մէջ՝ ձինեւրայի  
 և Լանչիլոտդոյի միջեւ եղած սիրոյ միջնորդին  
 անունն է : Իմաստն է՝ ինչ որ եղաւ Կալէոտ-  
 դոյ՝ ձինեւրայի և Լանչիլոտդոյի համար, նոյնը  
 եղաւ մեզի՝ գիրքը և իր Ներշնակը : Վասն զի  
 մի զրքին ընթերցմամբ իմացան իրարու միտ-  
 քը, գիրքը միջնորդի պաշտօն կատարեց ա-  
 նոնց սիրոյն :

41. Ինկայ. կարեկցութենէն : — Ֆրանչէսգա  
 սա Ռիմինիի գրուածը Ստոնաստային կատա-  
 կերադարձան ամենէն գեղեցիկ էջերէն է : Բայց  
 կարելի պիտի չըլլայ ժխտել, որ հոս՝ Տանդէ  
 Պողոսի և Ֆրանչէսգայի շնուկները բարցայպէս  
 գեղեցիկացուցած չըլլայ, որ շատ չի յարմարի  
 իրեն նման մէկու մը որ Վիտաուստիւթեան  
 ծոցը սնած էր : Ինչու այս աստիճան կեր-  
 պարանափոխութիւն իրաց. հարկաւ պատճառ  
 մը պիտի ըլլայ, և գորաւոր պատճառ մը ան-  
 տարակույս. բայց մեղք որ այդ պատճառը մեզ  
 անծանօթ է : Այնչափը ստոյգ է, որ Ֆրանչէս-  
 գայի դուռագին մէջ, Գեղեցիկագաղական գե-  
 ղեցիկը, (Bello estetico) շատ առատ է, իսկ  
 Բարոյական գեղեցիկը (Bello morale) կը պակ-  
 սի բուրբուրին :